

GÅTEN QATAR 2022

Da FIFA i 2010 uventet annonserte Qatar som vertsnaasjon av VM i fotball i 2022, ble verdens oppmerksomhet umiddelbart rettet mot den lille ørkenstaten. Det autoritære emiratet fremsto som et av de mest usannsynlige vertslandene for det enorme arrangementet, og søknaden om å få holde fotball-VM nærmest som et PR-stunt. Planene var svært ambisiøse, og ett spørsmål dukket raskt opp:

Hvorfor?

CHARLOTTE LYSA

QATAR VAR PÅ DETTE TIDSPUNKTET UKJENT for den jevne europeiske fotballsupporter. Det lille emiratet, på størrelse med et gjennomsnittlig norsk fylke har i overkant av 2,5 millioner innbyggere,¹ hvorav kun rundt 10 prosent er qatarske statsborgere. Minst av alt var Qatar kjent som en fotballnasjon: Landet ligger på 95. plass, plassen under krigsherjede Libya, på FIFAs rangering, og har aldri selv kvalifisert seg til VM. Den lokale ligaen er på sin side mer kjent for å betale europeiske spillere for å avslutte karrieren i landet enn for å utvikle lokale talenter. Det fremsto derfor nærmest som en gåte hvorfor Qatar ønsket å ta på seg det enorme ansvaret med å være vertsland for et megaarrangement som fotball-VM faktisk er.

I et forsøk på å løse gåten Qatar 2022 vil jeg i denne artikkelen gå i dybden på Qatars fotballengasjement og utviklingen fotball i Qatar har hatt de siste årene. Jeg har benyttet meg av en rekke tilgjengelige dokumenter, som FIFAs "Bid Evaluation Report" og "Qatar National Vision, 2030" samt intervjuer gjennomført under et felt-

arbeid i Qatar vinteren 2015. De intervjuede er på forskjellige måter tilknyttet institusjoner som er involvert i Qatars sportsengasjement.² Disse har bidratt til å belyse hvor omfattende fotballengasjementet er samt i hvilken grad det er styrt av myndighetene. Videre vil jeg plassere fotball-VM 2022 og utviklingen av fotball i Qatar i en lokal historisk og politisk kontekst, og diskutere hvordan Qatar 2022 kan forstås i lys av en rekke andre grep gjort de siste tjue årene, som reformer i utenrikspolitikken, opprettelsen av Al Jazeera og voldsomme investeringer i Europa.

FOTBALL I QATAR: ET TRE UTEN RØTTER?

I 2006 gjennomførte FIFA en undersøkelse blant de 207 nasjonale fotballforbundene med medlemskap i FIFA for å kartlegge utviklingen av fotball på verdensbasis. Tallene for Qatar viser at det på dette tidspunktet var 6556 registrerte fotballspillere i landet. Til sammenlikning kommer det frem at fjorårets vertsnaasjon for fotball-VM, Brasil, i 2006 hadde 2 141 733 registrerte fotballspillere.³ Qatars lave befolkningstall tatt i betraktning er

År	Land	Innbyggere	Reg. spillere	Reg. lag	Rangering	Per 1000
2022	Qatar	2 123 160	6 556	16	95	3
2018	Russland	142 470 272	846 736	14 329	31	20
2014	Brasil	202 656 788	2 141 733	29 208	5	11
2010	Sør-Afrika	48 375 645	1 469 410	900	72	30
2006	Tyskland	80 996 685	6 308 946	26 837	3	78

Tabellen sammenlikner Qatar med de fire landene som var/er vertsnasjon for VM før dem. Tallene er basert på FIFAs "Big Count"⁴ og FIFAs rangering.⁵ Rangering viser her til snittplassering siden FIFAs rangering startet.

det forventet at antallet spillere er lavt. Sett i sammenheng med innbyggertall kommer de likevel ikke bedre ut av det, med tre registrerte spillere per tusen innbyggere, mot for eksempel Sør-Afrikas 30 eller Tysklands 78, som illustrert i den nedenstående tabellen.

Undersøkelsen viser videre at Qatar hadde 16 registrerte fotballklubber i 2006, og siden den gang har det kommet til to nye. Av disse 18 spiller 14 i førstedivisjon, Qatar Stars League (QSL), og hele 9 av de totalt 18 lagene ble stiftet etter at Qatars forrige emir Hamad al-Thani kom til makten i 1995. Selv om elementer som sterk økonomisk vekst har spilt inn på utviklingen, er det vanskelig å påstå noe annet enn at utviklingen av fotball i Qatar i mye større grad er styrt av en elite heller enn grasrota – ikke minst ettersom hele 10 av 18 lag har en styreformann som heter al-Thani til etternavn. Det gjør også den regjerende familien. Interessant er det også å merke seg at det ikke er noe i veien for at alle 18 lagene spiller i samme divisjon. I engelske Premier League er det for eksempel tjue lag. En mulig forklaring er at det ser bedre ut i en VM-søknad med to nasjonale ligaer heller en én.

Utfordrende er det også at befolkningen, og særlig den qatarske, uteblir fra lokale fotballkamper. Arbeidsmigranter, flertallet lavtlønnede, utgjør om lag 90 prosent av det allerede lave innbyggertallet. Det må derfor antas at en stor andel av tilskuerne under VM 2022 vil være tilreisende. I

t tillegg er altså ikke qatarere særlig interessert i å være tilskuere; nyhetsbyrået Al Arabiya meldte i 2013 at kun én ensom tilskuer var til stede under oppgjøret mellom topplagene Al Gharafa og Al Kharaitiyat i QSL.⁶ Under vinterens håndball-VM så Qatar seg nødt til å fly inn en gruppe spanske supportere for å heie på det qatarske laget – mot Spania.⁷ Den samme tendensen er tilstede i qatarsk fotball, og det er kjent blant arbeidsmigranter i Qatar at det er penger å hente på å gå på fotballkamp.⁸

Et grep gjort for å utvikle fotballen nasjonalt og øke populariteten er importeringen av utenlandske spillere. De siste 10–15 årene har en rekke internasjonale fotballstjerner spilt i Qatar på tampen av karrieren. Blant annet annonserte en av verdens mest meritterte fotballspillere, Xavi Hernández fra fotballklubben Barcelona, sommeren 2015 sin overgang til Doha-klubben Al Sadd for å avslutte sin karriere der.⁹ The Guardians store oversikt over internasjonale fotballovergang viser at antallet fotballspillere fra andre land som har blitt hentet til lag i Qatar har økt jevnt siden midten av 90-tallet og eksplodert de siste årene. Frem til årtusenskiftet var det 0 til 2 spillere som gikk til Qatar fra resten av verden årlig. Deretter økte det jevnlige, og i den siste sesongen med tilgjengelige data, 2012/13, hentet qatarske lag 32 spillere til en samlet sum av 26,9 millioner britiske pund. Fra den første sesongen et qatarsk lag betalte for en utenlandsk

spiller, 2001/02-sesongen, til 2012/2013-sesongen, har de hentet spillere for en samlet sum av 208,33 millioner britiske pund. Til sammenligning har Norge, med 1909 registrerte fotballklubber (2012),¹⁰ samme perioden hentet fotballspillere for en sum av 48,66 millioner britiske pund.¹¹

Qatars fotballandslag rangerer per august 2015 som nr. 95 i FIFAs verdensomspennende rangering. Det er ingen særlig positiv utvikling å spore.¹² Qatar har et grunnleggende problem: Med kun rundt 250 000 statsborgere er det vanskelig å bygge et sterkt nok landslag til å kunne hevde seg mot stormakter i fotballverdenen. Qatar har derfor lenge også hentet spillere direkte til landslaget. Reglene for tilknytningen en spiller må ha til et land for å få spille på landslaget har imidlertid blitt strammet inn etter at FIFA i 2004 blokkerte tre brasilianske fotballspillers overgang til det qatarske landslaget.¹³

Mer enn ti år senere skulle man derfor tro at bildet var blitt annerledes, men en nærmere kikk på landslagstroppen¹⁴ tilsier noe annet. Av de 23 spillerne i troppen, har minst 12 annen etnisk opprinnelse, eller er født i et annet land. For eksempel er Sebastian Soria, som er den spilleren som har scoret flest mål for Qatar av spillerne i troppen, født i Uruguay. Det er riktignok slik at Qatar ikke er alene om å ha spillere med annen opprinnelse. Det som like fullt gjør at Qatar skiller seg ut fra for eksempel Frankrike eller Tyskland er at det generelt er svært vanskelig å oppnå status som statsborger i landet. Den nye loven om statsborgerskap fra 2005 stiller en rekke krav for at man kan søke om statsborgerskap, blant annet må man ha bodd i Qatar i mer enn 25 år uten oppbrudd på mer enn to måneder, man må beherske arabisk, man må ha en viss inntekt, ha et godt rykte, og man må ha "utvist god oppførsel".¹⁵ Statsborgerskap kan imidlertid gis ved spesielle anledninger gjennom utstedelsen av et kongelig dekret til personer som "har vist seg verdifulle for

landet",¹⁶ hvilket må antas å være paragrafen benyttet for fotballspillerne. Med andre ord, mens innvandrere på det norske landslaget skyldes vanlig migrasjon, er mange av Qatars utenlandske spillere direkte *headhunted*.

Qatar driver også, i alle fall tilsynelatende, med egenutvikling gjennom prestisjefylte Aspire Academy. Akademiet, som ble åpnet i 2004 av ingen ringere enn fotballegendene og rivalene Diego Maradona og Pelé, har mål om være blant de beste sports- og utdanningsinstitusjonene i

Qatars fotballandslag rangerer per august 2015 som nummer 95 i FIFAs verdensomspennende rangering.

verden. Over halvparten av ungdommene tilknyttet Aspire er under fotball-programmet.¹⁷ Akademiet har også et internasjonalt talentutviklingsprogram, Aspire Football Dreams, som de hevder er et rent humanitært prosjekt. Programmet har fått mye oppmerksomhet, også av den negative typen. Dette til tross for PR-stunt, som et besøk fra fotballstjernen Lionel Messi til akademiets treningsfasiliteter i Senegal. Programmet har blitt omtalt som "utnyttelse" og "menneskehandel" da Qatar betaler for å hente talenter fra fattige afrikanske land.¹⁸ Videre har programmet blitt beskyldt for å være utformet for å styrke Qatars VM-søknad gjennom å planlegge prosjekter i land med representanter som hadde stemmerett i valget av vertsnaasjon for fotball-VM 2022.¹⁹ Stemmegivningen rundt tildelingen er hemmelig, og det er derfor ikke mulig å bevise en sammenheng mellom landene Football Dreams er involvert i og valget av Qatar som vert for fotball-VM 2022.

I FIFAs 34 sider lange rapport, "2022 FIFA World Cup™ Bid Evaluation Report: Qatar",

beskrives en svært kompakt turnering, hvor 9 av 12 stadioner må bygges fra bunnen.²⁰ Gjennom rapporten kommer det også frem at Qatar vektlegger at VM for første gang i historien vil bli spilt i Midtøsten, noe gruppen også trekker frem som positivt.²¹ Dette siste argumentet klinger noe hult gitt den manglende interessen i Qatar, som står i kontrast til en enorm fotballinteresse i land som Egypt, Algerie og Saudi-Arabia. Det understrekes videre i rapporten at Qatar satser på å utvikle fotball både nasjonalt og internasjonalt. Mest oppsiktsvekkende, og også det elementet vurderingsgruppen trekker frem som spesielt positivt, er at deler av de nye stadionene skal demonteres og brukes til å bygge fotballstadioner i "countries in need".²² Mye plass blir også viet Qatars "strong commitment"²³ til et karbonnøytralt arrangement, som blant annet innebærer utviklingen av høyavansert teknologi for å kjøle ned stadionene i de varme sommermånedene.²⁴

I hvilken grad disse planene faktisk er gjennomførbare er imidlertid usikkert. En tidligere ansatt i PR-apparatet i The Supreme Committee for Delivery and Legacy, komitéen ansvarlig for VM 2022, forteller at vedkommende fikk et sterkt inntrykk av at en liten elite på toppen tok raske beslutninger på et svært tynt grunnlag, hvilket førte til problemer lenger ned i systemet da det var liten klarhet i hvordan ting skulle være i praksis. Selv om vedkommende arbeidet med de planlagte stadionene, satt personen på svært lite informasjon og fikk beskjed om å være så vag som mulig. Hver gang det ble levert et utkast kom det tilbake med beskjed om å være mer uklar: "I had to be as ambiguous as possible".²⁵ Personen mente at de skrev om stadioner som ikke enda var bygget, med teknologi som ikke enda var oppfunnet, og at ingen heller visste hvordan dette skulle gjennomføres i henhold til de ambisiøse løftene som var gitt. Det samme inntrykket hadde vedkommende av planene om at deler fra stadio-

nene skal brukes til å bygge opp 22 fotballstadioner i utviklingsland etter mesterskapet:

*What countries are supposed to receive these stadiums? Who will disassemble them, and further, who will reassemble them? Local workers, or workers provided by Qatar? Who will oversee this whole process, and not to mention the rebuilding on the new locations? This is just parts of the stadiums they are talking about, so who will finance the remaining parts? No one knows the answer to these questions. The stadiums will not be sustainable, even though that's what they claim. If someone knew how they were going to do it they sure did not tell me, who was the one writing the brochures.*²⁶

Selv om VM er det desidert største arrangementet Qatar har blitt tildelt hittil, har de vært verts-nasjon for Asia-mesterskapene i blant annet håndball (2004), basketball (2005), fekting (2009) og fotball (2011) samt Asia-lekene (2006). Landet arrangerer også stjernespekkede årlige turneringer i blant annet tennis og golf samt et årlig sykkelritt. Qatar har også søkt om å være vert for sommer-OL, det eneste sportsarrangementet større enn fotball-VM, to ganger på rad: 2016 og 2020. I tillegg har Qatar blitt tildelt verdens tredje største sportsarrangement, friidretts-VM, som vil finne sted i 2019, og var nylig vertsland for VM i svømming og deretter VM i herrehåndball. Mot all forventning tok Qatar sølv etter å ha tapt mot Frankrike i VM-finalen i håndball, med et landslag bestående av en majoritet av utenlandske spillere, fra blant annet Bosnia-Hercegovina, Spania, Frankrike og Montenegro.

Engelskspråklige Doha News presenterte nylig en oversikt som viser at Qatar vil være vertsland for i snitt syv større sportsarrangementer hver måned fra april 2015 til mars 2016, hvilket illustrerer omfanget av Qatars sportsengasjement.²⁷ Fotball-VM 2022 skiller seg likevel

ut. Det er svært mye større enn noen av de andre arrangementene Qatar hittil har blitt tildelt, hvilket også budsjettet gjenspeiler. I tillegg skiller fotballengasjementet seg ut med stor satsing på talentutvikling både hjemme og ute, enorme investeringer i lokal liga samt investeringer i fotball internasjonalt, for å nevne noe. Et sentralt poeng er også at tidligere arrangerte sportsarrangementer er et av kriteriene FIFA vurderer i et lands søknad om å få være vertsnaasjon for VM.²⁸

Innsatsen for å utvikle fotballen i landet frem mot tildelingsprosessen levner ingen tvil om at VM er høyt prioritert hos myndighetene. Det er også sannsynlig at muligheten for å være vertsnaasjon for VM har vært drivkraften bak innsatsen lagt i utviklingen i sport, og spesielt fotball. Interessen uteblir hos befolkningen, samtidig er engasjementet fra regimets side enormt og planene voldsomme. Landet vil gjennomgå kolossale strukturelle utbygginger innenfor blant annet infrastruktur for å dekke kravene for at et megaarrangement som fotball-VM i det hele tatt er gjennomførbart. Dette kommer på toppen av initiativer som enorme investeringer i lokal liga, importering av spillere, etableringen av Aspire Academy, og overstadige investeringer i fotball internasjonalt. Er regimet rett og slett ihuga fotballfans, eller kan det være noe annet som ligger bak?

STORMANNSGALSKAP ELLER POLITISK STRATEGI

Da sjeik Hamad bin Khalifa al-Thani tok makten fra sin far i et ikke-voldelig kupp i 1995, overtok han et lite land som var relativt ukjent utenfor regionen. Landet var omgitt av til dels aggressive naboer, som Saudi-Arabia, Irak og Iran, alle med betydelig militær kapasitet. Invasjonen av Kuwait hadde for alvor tydeliggjort de små Gulf-statenes sårbarhet. Etter Gulf-krigen oppsto det en disputt mellom Qatar og Saudi-Arabia rundt grensene mellom landene, og i 1992 brøt det ut kamper.²⁹

Frykten for Saudi-Arabia ble ytterligere styrket da det mektige nabolandet støttet Hamad al-Thani avsatte far, og angivelig sto bak et kontrakuppforsøk i 1996.³⁰ Qatar satt igjen med en reell frykt for at Saudi-Arabia ønsket å annektere den qatarske halvøya. I tillegg til de potensielle militære truslene mot Qatar, var landets økonomi totalt avhengig av de store reservene av ikke-fornybare energikilder. Oljeprisen var på dette tidspunktet fallende, og fortsatte å synke frem til 1998, hvilket aktualiserte behovet for differensiering av økonomien og utenlandske investeringer. Selv om Qatar har et av verdens høyeste bruttonasjonalprodukt per capita, krevde den sikkerhetsmessige og økonomiske situasjonen som landet befant seg i politisk nytenkning, men uten at endringene skulle gå på akkord med den politiske stabiliteten som trygget regimets posisjon ved makten.

En rekke reformer ble initiert, blant annet satsing på kultur, utdanning og store investeringer i utlandet. Etableringen av tv-kanalen Al Jazeera, som raskt festet seg som en viktig kilde til usensurerte nyheter fra Midtøsten, ble ett av de viktigste grepene tatt av den nye emiren. I tillegg ble store ressurser lagt i å reformere landets utenrikspolitikk. Qatar har de siste to tiårene bedrevet en svært offensiv og til tider tilsynelatende motstridende utenrikspolitikk, og pleiet bånd til både USA og Iran, Israel og Hamas, i tillegg til Taliban, for å nevne noen. Qatar har også vært en svært aktiv aktør innenfor konfliktmekling, spesielt i den arabiske verdenen, og har således vist et engasjement langt over hva som forventes av små stater. Satsing på kultur og sport, og spesifikt fotball, er også en del av dette bildet.

Et knippe mulige hypoteser dukker opp når de voldsomme reformene skal forklares. En av dem er at den regjerende familien drives av forfengeligheit, et ønske om prestisje og anerkjennelse. Tanken er at Qatar motiveres av et slags kappløp mot de andre Gulf-statene om å bygge

Mange har protestert mot FIFAs tildeling av VM til Qatar.

den høyeste bygningen, eller arrangere det mest spektakulære arrangementet. At emirfamilien til en viss grad drives av forfengeligheit er vanskelig å avvise, men at dette alene skulle forklare de enorme satsingene innenfor en rekke områder, herunder fotball-VM, er imidlertid vanskeligere å forsvare. For det første er innsatsen lagt i å kapre fotball-VM enorm. Qatar kunne ha valgt å bygge utallige ”verdens største”-bygninger for de samme ressursene som VM krever. For det andre overser denne hypotesen sentrale historiske, politiske og økonomiske faktorer.

En annen mulig hypotese er regimets behov for å legitimere sin egen makt. Qatar er et absolutt monarki, og nasjonalfølelsen står svakt. At fotball-VM og andre tiltak derfor brukes som verktøy for nasjonsbygging, eller som et slags ”sirkus til folket”, er dermed ikke utenkelig. Qatars årlige nasjonaldagsfeiring er i praksis en storslått hyllest

av emirfamilien arrangert av regimet selv. At VM-finalen i 2022 er lagt til Qatars nasjonaldag 18. desember er ikke tilfeldig, og taler for at regimet ønsker å bruke arrangementet til å styrke sin egen posisjon. Samtidig er store deler av Qatars opprinnelige befolkning svært konservative, og spenninger har allerede oppstått mellom dem og påvirkningen den store mengden arbeidsmigranter fra andre kulturer bringer med seg. I 2011, året da den såkalte ”arabiske våren” brøt ut, ble det gjennomført innstramminger for salg av alkohol og svinekjøtt etter reaksjoner fra konservative krefter.³¹ En av FIFAs hovedsponsorer er øl-produsenten Budweiser, og alkoholserving er et av FIFAs krav. Per i dag er det bare finere hoteller som får servere alkohol i Qatar, men arrangementskomitéen har bekreftet at alkohol vil være tilgjengelig under VM i Qatar.³²

En annen mulighet er at arrangementet er

økonomisk motivert. Qatar sitter på verdens tredje største reserver av naturgass og er verdens største eksportør av denne. Den petroleumsbaserte delen av økonomien utgjør nesten 50 prosent av det totale bruttonasjonalproduktet (BNP).³³ Selv om Qatar er et av verdens rikeste land er de avhengige av stabile priser på petroleumsbaserte energikilder, og det er ikke usannsynlig at differensiering av økonomien står høyt oppe på regimets agenda. Det er lite trolig at Qatar forventer å gå i pluss på fotball-VM med tanke på hvor enorme investeringer som kreves i forkant av arrangementet, men gjennom å styrke Qatars image internasjonalt gjør de seg også attraktive for investeringer. Behovet for sikkerhet er også en faktor i denne sammenhengen. Jo flere land som velger å investere i Qatar, jo flere er det som har en direkte interesse i å holde Qatar stabilt. Den politiske situasjonen i regionen på tidspunktet da emir Hamad bin Khalifa al-Thani tok over makten i Qatar var spent, og sikkerhet sto etter all sannsynlighet høyt på agendaen hos den ferske emiren. Anonymiteten Qatar på den tiden befant seg i kan være fatalt for en liten stat med store ressurser i et truende nabolag.

Uansett hvilke av disse faktorene som er drivkraften for det qatarske regimet legger de alle til grunn at det føres en politisk strategi med mål om å styrke Qatars image, en slags statlig merkevarebygging, eller *state-branding*. Små stater, som Qatar, er i en utsatt posisjon. De kan være truet av for eksempel større staters ekspansjonisme, økonomisk avhengighet av andre stater, eller svak legitimitet internasjonalt. Selv om Qatar og mange andre små staters eksistens ikke er truet på kort sikt er det nødvendig å utvikle en strategi som sikrer dens legitimitet også på lang sikt. En *branding*-strategi kan være et svar på slike utfordringer.³⁴

I dagens informasjonssamfunn er det essensielt å ha en sterk merkevare for ikke å forsvinne i

mengden, også for stater.³⁵ Et sterkt image er av økende betydning for å tiltrekke seg oppmerksomhet fra alt fra turister, investorer til andre lands myndigheter. Stater uten en solid merkevare strever med å tiltrekke seg ønsket politisk og økonomisk oppmerksomhet.³⁶ En strategi for statlig merkevarebygging tillater stater i større grad å kontrollere hvilken oppfatning som dannes av landet og regimet, både nasjonalt og internasjonalt. Dette vil igjen kunne hjelpe dem å tiltrekke seg ønsket type oppmerksomhet – samtidig som det styrker konkurranseevnen internasjonalt.³⁷

Monarkiene på Den arabiske halvøya oppfattes som like, med store olje- og gassreserver, overlappende historie og lik kultur og klima. Følgelig er det flere like elementer som går igjen i de forskjellige statenes innsats for å fremme seg internasjonalt, gjennom for eksempel luksus, turisme og

Stater uten en solid merkevare strever med å tiltrekke seg ønsket politisk og økonomisk oppmerksomhet.

sport. I tillegg til å skape et navn for seg selv internasjonalt er det derfor nødvendig for Qatar å skille seg ut blant naboene. Egenhet og særpreg er derfor sentralt i utviklingen av merkevaren Qatar. Innsatsen lagt i å bygge opp fotballen i landet tyder på at nettopp dette brukes som et slikt komparativt fortrinn.

Nåværende emir, Tamim bin Hamad al-Thani, har gått langt i å bekrefte at denne strategien både finnes og er sentral i qatarsk politikk. Da han inntrådte i juni 2013 uttalte han at Qatar satt fast i fortiden og kjempet for overlevelse da hans far tok over makten i 1995, og at Qatar måtte fortsette å skille seg ut for å sikre sin overlevelse. Videre applauderte han farens innsats med å transformere

Qatar fra “a country that some people could hardly locate on the map to a principal actor in politics, economics, media, culture, and sports at a global level”³⁸ og roste med det farens merkevarestrategi og omfanget av denne.

FOTBALL I MERKEVAREBYGGINGEN

Det finnes ingen tvil om at fotball-VM har satt Qatar på kartet. I en årlig verdensomspennende undersøkelse som tar for seg lands gjenkjennelighet, eller merkevare, Country Brand Index, har Qatar gjort et formidabelt hopp fra plass 70 til 24 fra 2010 til 2014. Om det er utelukkende positivt er imidlertid et annet spørsmål, og kontroversene som kom i kjølevannet av tildelingen av fotball-VM har utvilsomt bidratt til å fokusere på negative omstendigheter. Tildelingen har også bidratt til å tiltrekke seg oppmerksomhet fra menneskerettighetsorganisasjoner og kritisk media. Om målet er å knytte positive assosiasjoner til Qatar er det da betimelig å sette spørsmålsteget ved om strategien er vellykket. Likevel, som erfaringer fra arrangementer som OL i Sotsji eller fotball-VM i Sør-Afrika viser, er ofte omtalen mest kritisk i tiden opp mot arrangementet.

Sør-Afrika var i 2010 det første afrikanske landet som var vertsnaasjon for fotball-VM, hvilket gjorde at forventningene til arrangementet var ekstra høye, og at mediedekningen var stor allerede lenge før mesterskapet startet. Mediefokuset var i stor grad på negative konsekvenser som rasisme, kriminalitet og økonomiske utfordringer. Omtrent helt frem til arrangementet fant sted verserte det historier om konsentrasjonsleirer for gatebarn, og media stilte spørsmål ved om arrangementet i det hele tatt kunne gjennomføres. Sør-Afrika hadde derfor mye å bevise, og det var et uttalt mål for VM-komiteen å endre oppfatninger om Sør-Afrika og resten av Afrika, og at besøkende dro hjem igjen med et positivt inntrykk av landet. I tillegg kom

ambisjoner om langsiktige gevinster i form av økt turisme og investeringer.

Arrangementet ble, som det ofte blir til tross for spekulasjoner i forkant om det motsatte, gjennomført med stor suksess. Sør-Afrika besto testen med glans, og man satt igjen med et positivt inntrykk fra mesterskapet. Det rådet enighet blant alle samfunnslag om at arrangementet bidro til å samle nasjonen og bygge en felles, nasjonal identitet. Samtidig fikk Sør-Afrika en unik sjanse til å vise seg frem på en global scene; fotball-VM 2010 var det mest sette sportsarrangementet noensinne. VM bidro til å endre inntrykket av landet, merkevaren Sør-Afrika, radikalt i løpet av måneden turneringen varte. I ettertid har det vært bred enighet blant de involverte om at mesterskapet bidro til å “sette Sør-Afrika på det globale kartet” og at arrangementet lyktes i å gi et positivt inntrykk av landet i det internasjonale samfunnet. Det er mer som skiller Sør-Afrika og Qatar enn forener dem. Mens Sør-Afrika sliter med blant annet høy kriminalitet og arbeidsledighet, mangel på tilgang til bolig og utdanning, og høy forekomst av HIV, har Qatar ett av verdens høyeste bruttonasjonalprodukt per innbygger og en relativt homogen befolkning. Likevel forenes de to landene på viktige punkter i denne sammenheng. Sør-Afrika var en svært svak “merkevare”, i stor grad preget av oppfatninger om regionen, Afrika, og ikke av Sør-Afrika selv. Dette førte igjen med seg en rekke negative merkelapper, som konflikt, fattigdom og helseutfordringer. Dette må kunne sies også om Qatar, som for de aller fleste vekker assosiasjoner først og fremst til et land i Midtøsten, og dermed videre til krig, konflikt og terror, eller som et Gulf-land med assosiasjoner til oljerikdom og praktisering av svært konservativ islam.

Den aktive utenrikspolitikken har vært viktig for å bygge merkevaren Qatar. Det har også nyhetskanalen Al Jazeera og enorme, ofte

symbolske, investeringer i utlandet, for å nevne noe. Men det store, internasjonale gjennombruddet til Qatar kom imidlertid i 2010, da Qatar over natten gikk til å være på alles lepper. I skrivende stund pågår det en etterforskning av korrupsjonsanklagene rundt tildelingen av fotball-VM 2022, og selv om nyvalgt FIFA-president Gianni Infantino har uttalt at arrangementet vil gjennomføres som planlagt, er det vanskelig å konkludere før etterforskningen er ferdig. Qatar har, som de selv har vist, politisk vilje til å gjennomføre arrangementet, også på tross av store kontroverser. Hvis så skjer får de vist seg frem på en av verdens største scener. TV-dekningen av fotball-VM i 2010 nådde hele 3,2 milliarder mennesker, eller 46,4 prosent av verdens totale befolkning.

Den enorme, toppstyrte innsatsen det lille landet har lagt i å bygge seg opp som en fotballnasjon på svært kort tid, levner ingen tvil om at fotballengasjementet er en del av en målrettet politisk strategi. Politikken regimet har ført siden midten av 90-tallet bærer tydelig preg av et ønske om å bygge merkevaren Qatar for å posisjonere landet internasjonalt. Fotball-VM fremstår som kronen på verket. Qatar har, om noen, ressurser til å snu det negative bildet som er tegnet av landet i kjølevannet av tildelingen. Om arrangementet blir en suksess, og hvordan verden vil huske fotball-VM i Qatar i 2022, og om det i det hele tatt gjennomføres, gjenstår å se. At fotball-VM har styrket Qatars synlighet i det internasjonale samfunnet er uansett ubestridelig.

• f •

CHARLOTTE LYSA er stipendiat på Institutt for kulturstudier og orientalske språk ved Universitetet i Oslo

1 Ifølge tall fra myndighetene var den totale befolkningen 2 526 994 per 31.03.2016, se Ministry of Development Planning and Statistics, "Population Number Archive," besøkt 28. mars 2016, <http://www.mdps.gov.qa/portal/page/portal/gsdpcn/>

statistics-en/monthly-preliminary-figures-on-population-en/Population_archive_en

- 2 Totalt gjennomførte jeg omtrent ti samtaler i løpet av to uker vinteren 2015, hvorav tre var direkte intervjuer der kilden var villig til å la seg sitere. Disse har jeg valgt å holde anonyme, hvilket jeg mener er etisk riktig grunnet det sensitive temaet. Ett av intervjuene foregikk over Skype, resten på forskjellige steder i Doha. I de tilfellene der jeg har brukt informasjon fra samtaler hvor personen ikke ville bli sitert i oppgaven er det kun hvor informasjonen har blitt gjentatt av flere kilder. Generelt var det få som ville la seg sitere, da informasjonskontrollen i landet er svært streng og det å uttale seg om et sensitivt tema kan gjøre at deres jobb står i fare.
- 3 FIFA, "Big Count - FIFA.com," besøkt 26. april 2015, <http://www.fifa.com/worldfootball/bigcount/registeredplayers.html>.
- 4 Ibid.
- 5 FIFA, "The FIFA/Coca-Cola World Ranking," besøkt 10. august 2015, <http://www.fifa.com/fifa-world-ranking/>.
- 6 Al Arabiya, "Lone Spectator in Qatar's Stars League Match Likely to Raise Concerns," 21. november 2013, <http://english.alarabiya.net/en/sports/2013/11/21/Lone-spectator-in-Qatar-s-Stars-League-match-likely-to-raise-concerns.html>.
- 7 Yahoo! Sports, "Qatar Sign Spain Handball Fans to Cheer in Championship," 15. januar 2015, <http://sports.yahoo.com/news/qatar-sign-spain-handball-fans-cheer-championship-185425427-spt.html>.
- 8 Personlig kommunikasjon, Doha, 2015
- 9 The Guardian, "Xavi Hernández Is Leaving Barcelona to Join Qatari Club Al Sadd," The Guardian, 20.05 2015, <http://www.theguardian.com/football/2015/may/20/xavi-hernandez-leave-barcelona-qatar-al-sadd>.
- 10 Norges Fotballforbund, [fotball.no](http://www.fotball.no), "NFF I Tall," 31. januar 2013, <http://www.fotball.no/toppmeny/Om-NFF/NFF-i-tall/>.
- 11 The Guardian, "113 Years of International Football Player Transfers," The Guardian, 14. november <http://www.theguardian.com/football/datablog/interactive/2013/nov/14/113-years-of-international-football-player-transfers>.
- 12 FIFA, "The FIFA/Coca-Cola World Ranking."
- 13 BBC Sport, "Fifa Rules on Eligibility," 18. mars 2004, <http://news.bbc.co.uk/sport2/hi/football/internationals/3498082.stm>.
- 14 Qatar Football Association, "First Team," besøkt 26. april 2015, <http://www.qfa.com.qa/national-teams/first-team/>.
- 15 Zahra R. Babar, "The Cost of Belonging: Citizenship Construction in the State of Qatar," *The Middle East Journal* 68, no. 3 (2014): 413.

- 16 Ibid., 412.
- 17 Intervju, Doha, februar 2015
- 18 The New York Times, "Seeking Soccer Respect, Qatar Looked Abroad," 14. juli 2014, http://www.nytimes.com/2014/07/15/sports/worldcup/in-qatars-bid-for-soccer-respect-big-bankroll-and-imported-talent.html?_r=1.
- 19 Ibid.
- 20 FIFA, "2022 FIFA World Cup™ Bid Evaluation Report: Qatar," 2010, 14.
- 21 Ibid., 4.
- 22 Ibid., 10.
- 23 Ibid., 4.
- 24 Ibid., 8.
- 25 Intervju, Skype, mars 2015
- 26 Ibid., 58.
- 27 Doha News, "Qatar to Host 89 Major Sports Tournaments through March 2016," 22. april 2015, <http://dohanews.co/qatar-to-host-89-major-sports-tournaments-through-march-2016/>.
- 28 FIFA, "2022 FIFA World Cup™ Bid Evaluation Report: Qatar."
- 29 Kristian Coates Ulrichsen, *Qatar and the Arab Spring* (London: C. Hurst & Co. Ltd., 2014).
- 30 Ibid.
- 31 Ibid.
- 32 The Supreme Committee for Delivery and Legacy, "Supreme Committee for Delivery and Legacy - FAQs.docx" (The Supreme Committee for Delivery and Legacy), lastet ned 2. februar 2015, <http://www.sc.qa/en/media>.
- 33 Christopher Davidson, *Power and Politics in the Persian Gulf Monarchies* (New York: Columbia University Press, 2011).
- 34 J. E. Peterson, "Qatar and the World: Branding for a Micro-State," *Middle East Journal* 60, no. 4 (2006): 732–48.
- 35 Brandon Knott, Alan Fyall, and Ian Jones, "The Nation-Branding Legacy of the 2010 FIFA World Cup for South Africa," *Journal of Hospitality Marketing & Management* 22, no. 6 (2012): 569–95.
- 36 Ibid.
- 37 Melissa Aronczyk, "Living the Brand: Nationality, Globality and the Identity Strategies of Nation Branding Consultants," *International Journal of Communication* 2 (2008): 41–65.
- 38 Andrew Hammond, "Policy Brief: Qatar's Leadership Transition: Like Father, Like Son" (European Council on Foreign Relations, februar 2014).
- 39 Se FutureBrand, "2010 Country Brand Index" (London, 11. november 2010), http://www.futurebrand.com/images/uploads/studies/cbi/FutureBrand_2010_CountryBrandIndex.pdf. og FutureBrand, "Country Brand Index 2014-15" (London, 11. november 2014).
- 40 Da siste ord langt fra er sagt verken når det angår situasjonen til arbeiderne som bygger fotball-VM i Qatar, eller om påstanden om korrupsjon i tildelingsprosessen, er det vanskelig å si hvor stor skrape disse forholdene vil etterlate i Qatars omdømme. I skrivende stund pågår en etterforskning av FIFA og av korrupsjonsanklagene i prosessen med tildeling av VM 2018 og 2022. Utfallet av denne etterforskningen kan potensielt føre til at Qatar mister fotball-VM. Dette endrer derimot ikke grunnlaget for diskusjonen om hvorfor Qatar har hatt et så sterkt ønske om å være vertsnaşjon i utgangspunktet.
- 41 Dean Allen, "The Successes and Challenges of Hosting the 2010 FIFA World Cup: The Case of Cape Town, South Africa," *Soccer & Society* 14, no. 3 (2013): 404–15.
- 42 Ibid.
- 43 Brandon Knott, Alan Fyall, and Ian Jones, "The Nation-Branding Legacy of the 2010 FIFA World Cup for South Africa."
- 44 Dean Allen, "The Successes and Challenges of Hosting the 2010 FIFA World Cup: The Case of Cape Town, South Africa."
- 45 Ibid.
- 46 Ibid.
- 47 Brandon Knott, Alan Fyall, and Ian Jones, "The Nation-Branding Legacy of the 2010 FIFA World Cup for South Africa."
- 48 Ibid.
- 49 Xavier Ginesta and Jordi de San Eugenio, "The Use of Football as a Country Branding Strategy. Case Study: Qatar and the Catalan Sports Press," *Communication & Sport* 2(3) (2014): 225–41.